

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitæte, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Caput Tertium. De lædente famam alterius, ejusque restitutione,

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

rumque eximerem à timore peccandi: si alijs placeant mihi de excogitata veritate placebo; si displiceant, in verso stylo, quæ scripta sunt, sponte delebo, &c.

§. V.

Testis, Notarius seu Tabellio.

QUæ de his agitari communiter solent habes apud Doctores a perspicue. Nonnulla etiam, vel controversa, vel necessaria nos in præcedentibus satis superque notauimus; quare hic amice Lector, non es distinendus diutius, sed solum de locis admonendus.

a Bonac. 8. Decal. pr. d. 10. q. 3. p. 3. n. 16. de teste & ib. p. ult. de Notario. Fagund. in 8. Dec. pr. l. 8. c. 39. de teste & de Notario ib. c. 94. Delugo de just. t. 2. d. 39. de teste & de Notario ib. d. 41. De taxa à Notario, & similibus ministris accipienda Diana p. 4. tr. 8. res. 8. De Notario, quoad cooperationem cum contrahentibus inique, distincto loquitur Barthol. à S. Fausto in speculo Confess. d. 26. q. 116. De eodem ostendente scripturas in damnum alterius, lege Fagund. lib. 8. in Decal. c. 5. n. 6. & 7.

An testis possit æquivocare, dixi vniuersim l. 3. c. 2. §. 2.

An Notarius possit cooperari, scribendo contractum usurarium, dixi l. 5. c. 1. §. 4. à n. 42.

An scribendo instrumentum emptionis vel venditionis, cum læsione infra dimidium, dixi lib. 8. tract. 3. p. 7. §. 17. n. 1.

An uterque, id est, Testis & Notarius, obligentur revocare dictum, vel scripturam falsam, dixi lib. 8. tr. 4. cap. 1. §. 9. num. 6. & rursus dicam inferius, cum de restitutione famæ cap. 3. §. 3. numero 21.

CAPVT TERTIVM.

De lædente famam alterius, ejusque restitutione.

§. I.

Quid sit fama, & quomodo lædatur?

FAMA, quæ consistit in aliorum bona opinione, quam de aliquo ij habent, læditur, quando in eorum animos ingeritur de eodem, etiam si fuerit defunctus, praua opinio. Et quidem si læditur, falsum crimen imponendo, dicitur communiter infamatio; si verum, sed occultum propagando, dicitur detractio. Vtrumque peccatum ejusdem a speciei sine dubio mortale contra iustitiam; unde & restitutionis onus inducens. Mortale inquam, nisi materiæ paruitas excuset, vel aliud, de quo mox. Ratio est, quia non minus homo jus ad sua bona temporalia habet, quam ad bonum famæ, publicè apud homines acquisitæ.

a In nostra methodo Conf. l. 2. c. 13.

2. Læditur autem dupliciter, primò, veluti ex injusta acceptione, ut cum quis injustè sive formaliter, id est, intendendo alterius famam denigrare, illam denigrat; sive materialiter, quando, non ex hac intentione, sed

ex quadam loquacitate denigrat re ipsa: secundo, veluti ex re accepta, ut cum quis per inculpabilem inadvertentiam, aliquem infamat, ut mox §. 3. n. 7. clarius explicabitur.

aa *S. Th. 2. 2. q. 73. ar. 2.*

3. An inducatur diversa detractionis species, vel ratione materiae, vel personae infamatae, vel audientium, ut item quomodo differat detractor à susurrone, & multa ad detractionem, quoad confessionem pertinentia, sunt à nobis alibi *b* disputata.

b *In Opusc. Exped. Conf. l. 2. c. 9. §. 1.*

4. Modi *bb* à quibus alicuius famam quis commaculat, his versibus comprehenduntur.

bb Molina tr. 4. d. 27. Pal. t. 3. d. 5. q. 17. p. 1. Fill. tr. 40. c. 4. q. 1. n. 88. & communiter.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens:

Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remisit.

Quibus octo modis sex alios addit Reginaldus *c*, sed qui ad praedictos tandem reducuntur.

c Reginaldus l. 2. 4. n. 68.

5. Si delictum occultum publicetur scriptura, vel signo, quo pacto dicitur, proximus infamari per libellum famosum, praeter peccatum graue conficientis vel divulgantis (non dicitur autem conficere, nec divulgare, qui solum ob curiositatem sine periculo divulgandi, legit) contrahitur obligatio, ut publice fama restituatur, vel per praconem, vel per Concionatorem, vel per aliam publicam scripturam, per quam iudicio prudentis fama quantum potest, proximi refarciatur: contrahitur

item excommunicatio; sed ferenda, si libellus sit contra ceteros; *d* lata, si e sit contra religiosos. Adverto denique, non esse, *f* divulgare, si vni tantum perlegas; id vero intellige, si prudenter putes, illum fore taciturnum. Libellum denique, iam fortè publicatum, aliis referre, eritne divulgare? respondeo, huius dubitationis expressam mentionem non invenio apud Authores, sed ex ipsa praxi fidelium, & quia iam amissum est ius famae, puto, non esse mortale, juxta ea, quae mox dicantur §. 2. n. 9. praescindendo ab alijs damnis, quae infamato evenire possent.

d l. Bon. de rest. d. 2. q. 4. p. 9. & n. 9. qui Mediolani hanc excomm. esse ex jure proprio latam, etiam contra ceteros, monet. Dicast. l. 2. de just. tr. 2. d. 12. p. 2. d. 4. n. 109. & Fagund. l. 8. in Decal. c. 3. n. 14. & Fag. ib. n. 13.

§. II.

Excusationes, saltem à mortali, infamantis.

DE excusatione à restitutione, mox; nunc solum agimus de excusatione à peccato.

Ignorantia, & parvitas materiae.

2. Prima excusatio est ratione ignorantiae, vel inadvertentiae inculpabilis.

3. Secunda, ratione parvutatis materiae, quae est attendenda ex circumstantiis, juxta sequentem regulam *a*, quae semper est pra oculis habenda. Quoties notabiliter fama alterius leditur, siue

tur, five id, quod narratur sit peccatum mortale, five veniale, five defectus naturalis, toties peccatur mortaliter; at vero quoties læditur, leviter, peccatur venialiter, quoties nil læditur nil peccatur; v. g. si dicas, de viro probò, vel religioso, esse amatorem puellæ, commisisse duellum, esse deditum amoribus &c.; quia lædis ejus famam notabiliter, ideo mortaliter peccas: at si idem dicas de adolescente nobili, vel milite, quia leviter, aut nihil ejus famam lædis leviter vel nihil peccas. Idem b est, si dicas crimen de homine incognito, sine periculo, eum vel ejus familiam &c. cognoscendi, quia tunc nullius fama læditur.

a Ex Salon. Less. Bon. alijsque max citandis. b Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. contr. 1.

4. Hinc infert primò Lessius c cum alijs, quos vide infra cap. 3. §. 3. nu. 6. veniale esse, narrare defectus veniales, nisi forte etiam de his cadat quis notabiliter à sua fama, ut si de viro probò & religioso diceretur, esse mendax (nota; mendax, inquit, non vero semel aut iterum mendacia levia protulisse) & nisi tam multas leves detractiones ce, quâvis interpolatis sermonibus, aggeras, ut sensim notabiliter de bona fama hominem deicias. Infert secundò, non esse ordinariè mortalem revelationem defectuum naturalium, ut esse e gibbosum, cæcum, Clerici filium, Iudæum, parvi judicij ingenijque, ignobilem &c. Infert tertio, idem ordinariè esse, si reveletur defectus, veluti in genere, ut esse aliquem avarum, superbum, iracundum; ratio harum illuminationum est, vel quia hæc communiter sciuntur, vel faciliè sciri contingit, vel

parum per illa læditur proximus, cum sint defectus vel leves, vel involuntarij, propter quæ non censetur esse quis infamis. Dictum tamen utrobique est (ordinariè) nam si ex horum manifestatione esset notabiliter quis contemnendus, vel aliquod f damnum injustè passurus, vel ratione gravitatis personæ graviter denigrandus, vel quia, dum naturalis defectus ore exprimuntur, ex modo loquendi ipsa peccata gravia significantur, mortaliter peccabitur. Adverte insuper, si hæc infamiam honesti hominis jactantur, fore aliud peccatum, & aliquando juxta gravitatem injuriæ, mortale; tunc enim erit contumelia, de qua latius g alibi.

c Less. li. 2. c. 1. nu. 13. Dicast. li. 2. de just. tr. 2. d. 12. p. 2. du. à num. 111. Aror p. 3. lib. 13. c. 7. dub. 4. d Bonac. d. 2. de rest. q. 4. p. 2. n. 7. citatis Nav. Regin. Arag. alijs. ee Delugo de just. t. 1. d. 19. sec. 3. n. 46. Et §. 1. n. 31. Et §. 2. nu. 52. apud Dian. p. 10. tr. 15. res. 17. e At esse mortale, tenet Dicast. lib. 2. de instit. tr. 2. d. 12. p. 1. dub. 3. num. 41. f Barth. à S. Fausto in spec. Conf. a 21. q. 46. g Infr. c. 3. §. 8. lege item Bon. de restit. d. 2. qu. 4. p. 1. nu. 1. Et p. 3. n. 11. Et fusc q. 5.

Quæres, an morteliter peccem, si dicam, te morbo gallico laborare? respondeo negativè h, si tibi dedecus non est, fuisse machatum, ut de milite, vel nobili adolescente modo diximus, quia tunc famam tuam non denigro. At si dedecus tibi illud sit, affirmativè respondeo, quia regulariter hic morbus inde procedit. Excipe, nisi statim subdam, illius morbi causam fuisse extraordi-

extraordinariam, nempe te fuisse infectum ex loco frigido, vel ex hospitij infecta suppellectili, vel, ut accidit infanti cuiusdam mei per familiaris, ex lacte nutricis infecta.

h. Bon. l. p. 3. n. 9. i. Id ib. contra Nav. aliosque, absolute negantes, esse peccatum.

Circumstantia, in quibus non adhibetur fides.

5. Tertia; si cum ijs circumstantijs, & ab ijs personis, tam vilibus & nullius auctoritatis narretur crimen, ut audientes non sint credituri, mortale peccatum evitatur. Quod si tu, eo quidem modo narres, ut prudenter non sit tibi fides adhibenda, sed tamen vides, audientes, vel ex sua levitate, vel ex alia malitia fore credituros, peccabis quidem contra charitatem, quia cum facile possis, tacendo impedire malum graue proximi, non impedis, sed non peccabis contra iusticiam, quia causa infamiae non est, ut supponimus, tua loquacitas, sed levitas credentium.

a. Less. l. 2. c. 11. dub. 5.

5. Quid, si quis dicat, se illud crimen proximi audivisse ab alijs, maxime si nominet, dicti infidum authorem, ad cuius fidem veritatem remittat? respondendo, pari modo peccare, & quidem contra a. iusticiam. Nunquam enim mihi placuit, hunc omnino excusari, ut excusat Reginaldus b & Marcus c Vidal, putantes, huic referenti communiter fidem non dari; video enim contingere oppositum, fidem scilicet adhiberi communiter, si non certissimam

eius tamē generis, qua re ipsa laeditur fama proximi, vel saltem, quia ejusdē fama certa ponitur in dubio. Solum igitur tunc à mortali excusabitur, quando tam modica, omnibus expensis, ex ejusmodi relatione ingeneraretur suspicio, ut revocaretur ad materiae parvitatem. Illud notat Clavis Regiae, eandem detractionem, si fiat apud viros graues, grauiorē fore, quàm si apud populares. Verum recale, contrarium non semel contingere; nam detrahare apud vnū vel alterum virū gravem, qui iudicetur, non locuturus, jamjam videbimus, non esse peccatū; esse, apud populares, facile oblocuturos.

aa. Dicast. l. c. p. 2. du. 4. nu. 174.

b. Regin. li. 24. n. 77. alijque apud Dian. p. 3. tr. Miscell. 5. ref. 28. c. Vidal. in Arca vitali, Inquis. de detract. à num. 45. d. Bon. l. c. p. 5. locus l. 4. de just. c. 6 art. 3. Molina tr. 4. d. 30. Laym. alijque apud Dian. l. c. quib. adde Delugo de just. t. 1. d. 16. num. 58. e. Clavis Reg. l. 12. c. 6. n. 5.

7. Quarta; is, qui proximi crimen vni vel duobus refert, qui prudenter creduntur non esse alijs relaturi, excusatur f. saltem à mortali; modo nullum aliud damnum proximo securum timeatur; ratio est, quia moraliter perinde est, ac si crimen taceretur. Excipio cum Lessio casum, quo prudenter iudicatur quis nosse rationabiliter, ut sua fama apud illum vnū denigretur, ut esset in religioso, qui mallet suum crimen sciri à sexcentis, quàm à suo Praelato, à quo multum dependet.

Zzz

8. Hinc

f. *Regin. l. c. n. 5. Less. l. 2. c. 11. n. 20. Axor. p. 3. l. 5. c. 8. q. 2. Nos ipsi in apus. meth. Conf. li. 2. c. 9. §. 2. alijque apud Delug. t. 1. de just. d. 14. nu. 51. nobis contrarium & apud Dian. p. 3. tr. 5. ref. 33. & Bonac. 2. de rest. q. 4. p. 3. n. 2.*

8. Hinc excusant nonnulli à mortali, primò, viros vxoresque, qui inter se de occultis alterius peccatis confabulantur, modo non sit verisimile, alterutrum ea divulgaturum; secundò, eos, qui in confessione, etiam ad suam solam consolationem complicem revelant; tertio, eos, qui consilium exposcunt à viro prudenti: neque enim teneor, leue periculum alterius famæ (quale est peccati cognitio apud vnum, vel alterum non oblocuturos) præferre commodo meo, etiam levi; quariò, eos g, qui ad solatium referunt amico injuriam sibi ab altero factam, etiam si, quando nomenclatura iuvat ad solatium, nominetur injurians.

8. *Delugo l. c. n. 54.*

Crimen esse publicum.

9. Quinta: excusatur is, qui crimen publicum alijs manifestat; siue publicum factum fuerit justè, siue per injuriam h. Ratio est, quia per publicitatem vndecumque ortam amittitur jus ad famam. Publicum autem est crimen jure, vel facto: jure est, si de illo lata sit sententia à Iudice: facto est, si crimen de facto sciatur à communitate; siue crimen commissum fuerit in

publico, quod dici solet Notorium, siue divulgatum apud multos, quod appellari consuevit Famofum.

h. *Less. l. c. nu. 77, contra Molinam aliosque citatos à Bonacina d. 2. de rest. q. 4. p. 6. n. 3. putante, sententiam nostram esse etiam probabilem.*

10. Verum hic emergit molesta difficultas, qua nimirum ratione publicum esse crimen, vel occultum cognoscamus? præferant nobis lucem duo illustres authores, Sanchez & Molina, Prior, quem plurimi sectantur, loquens de occulto, prout sumitur in dispensationibus, & in absolutione ab hæresi per Episcopum, (nam certè videtur eadem esse ratio in detractione) hanc regulam i tradit: tunc crimen occultum non est, quando in maiori parte Viciniae Collegij, vel Monasterij, vel Parochiae, cognoscitur, dummodo, saltem decem personæ inveniuntur, in ea Vicinia, Parochia, Collegio, vel Monasterio. Hæc Sanchez l. Molina autem volens rem enucleatius asserere, docet, ut res sit publica in Collegio constante ex octo personis, sufficere, si quatuor sciant: quando constat ex viginti, sufficere, si septem, aut octo; quando ex centum, si quindecim, aut viginti; quando constat ex mille, sufficere viginti, plus minus, qui tamen non ex vna, vel duplici domo sint, sed ex diversis: rursus, ut res sit publica in vicinia constante ex quadraginta habitantibus in quatuor vel quinque domibus, sufficere, si sciant decem vel octo ex diversis domibus. Præterea, ut res sit publica in civitate, vel oppido constante ex quadraginta domibus, sufficere, si sciant viginti de eo populo: quando

quando constat ex quinque millibus, sufficere, si sciant triginta sparsim de ista ciuitate. Denique ut res sit publica in regno, sufficere, si infamatus sit in curia, vel in alio illustri loco, ex quo facile in totum regnum fama spargitur. Hæc summam ex Molina. Nihilominus neuter animum sedat; non Sanchez, quia ex eius regula videtur sequi, rem diuulgatam apud quinquaginta in Collegio constante ex centum, vel diuulgatam apud quinquaginta millia in ciuitate constante ex centum millibus, fore occultam in Collegio vel ciuitate, quod nemo prudenter crederet. Non Molina, quia tam multa variaque proponit, ut difficile sit, omnium in praxi meminisse. Nec tamen hæc dico, quasi melior à me regula dari queat, sed ut advertam, has valere quidem aliquando, sed illam esse meliorem; tunc crimen dici publicum in re, de qua agimus, quando prudenter, & ex circumstantiis iudicatur, illud facile fore communiter euulgandum.

i. Sanch. in Decal. l. 2. c. 11. n. 19. de mat. l. 8. d. 24. nu. 55. alique. vide Dianam p. 5. tr. 2. resol. 15. Bon. de censur. in com. d. 1. q. 3. p. 2. n. 1. i. Mol. to. 4. d. 31. n. 3.

Publica in alio loco.

11. Quid, si sit publicum in vna communitate seu ciuitate, poteritne diuulgari in alia?

Respondeo, quando quis damnatus est per sententiam iudicis concedimus, posse sine peccato diuulgari, nec peccari contra iustitiam, nec contra

charitatem; quia ideo damnatur, ut sit exemplo alijs, quamvis remotissimè degentibus.

mm Less. lib. 2. c. 11. à n. 75. Dicast. l. 2. de iust. tr. 2. d. 12. p. 3. dub. 14.

Hinc sequitur, non esse peccatum, loqui de causa, ob quam in carcerem quis coniectus fuit, vel de pœna trimeris, detruncationis nasi &c. delinquenti inflicta, quia sicut detentio in carcere publica est, ita & causa, ita & pœna. Quando autem crimen est publicè notorium, vel famosum, amitti famam etiam pro remotissimis locis, multo magis pro locis vicinis, quod facile & breui peruentura est criminis fama, sentit merito Lessius n, atque adeo non peccari contra iustitiam. Ratio est, quia si ipse peccauit in publico, cessit jam suæ famæ; quare sibi imputet ejus diffamationem; si vero res aliunde est manifestata, tribuat suo infortunio; nam ceterum eo ipso, quod res vnde cumque sit manifestè publica, ius ipse amisit suæ famæ. Et certe expedit (ait hic Delugo) ad bonum publicum, quod vnusquisque ab alijs cognoscatur, qualis publicè est, ne alijs in ejus convictu & honore, aut ceteris actionibus humanis decipiantur. Hæc his verbis comprobatur Lessius loco citato: idem confirmatur ex consuetudine totius orbis: nunquam enim homines putant, se injuriam facere, si publica crimina (adverte non occulta) alijs referant, vel litteris perscribant, historijs commendata legant, vel referant. Hæc Lessius.

mm Less. lib. 2. c. 11. à n. 75. Dicast. l. 2. de iust. tr. 2. d. 12. p. 3. dub. 14.

Z z z

12. Dixi

mm *Clavis Regia lib. 12. c. 6. alij-
que apud Bon. d. 2. de test. q. 4. p. 6. n.
8. & 9. n. Less. ib. n. 75.*

12 Dixi (non peccari contra ju-
stitiam) nam peccari contra charita-
tem idem author ibidem docet. Ve-
rū neutro modo peccari, asserit Fa-
gundez p., quia eadem rationes, quæ
probant, non esse contra justitiam,
probant, nec esse contra charitatem;
sanè Lessius confirmavit modò, non
esse contra justitiam, quia nemo judi-
cat, se esse injurium alteri, si scribat, vel
in historiis e vulget peccata alterius lo-
ci: subsumere potest, quoad historias
Fagundez; at nemo judicat, vllum
peccatum, saltem grave committere, si
has historias scribat de non occultis
criminibus.

p *Fagund. in pr. Eccl. 2. l. 5. c. 3.
nu. 7. citans Navarrum, Majorem, Cae-
tanum, lege item Dian. p. 3. tr. 5. res.
27. & eundem Fagund. lib. 8. in Decal.
c. 4. n. 11. & Delugo l. c. num. 87. fine.*

13. Et quidem, quoad Historio-
graphos, nimis durum esset, eos dam-
nare de mortali, quamvis, quia non
peccant contra justitiam, illos excuses
,, à restitutione. Alij hoc verum
,, existimant (habet hic Bonacina q.)
,, non solum de criminibus infamato-
,, rijs in aliquo loco publicis, verum
,, etiam de infamatorijs non omnino
,, secretis, etiam si non sint publica.
,, Ratio est, quia cū Historici scribant
,, vitas Principum atque aliorum, alijs
,, quid ipsis tribuendum est, quod alijs
,, non conceditur, sicuti Iudici ex offi-
,, cio inquirenti competit jus inqui-
,, rendi de criminibus non omnino se-
cretis. Hæc Bonacina: cuius rationis

ulterior ratio esse potest, quia bonum
commune, ad quod tendit historia, quæ
ex Tullio, est magistra vitæ, est præpo-
nendum aliquali infamiae peculiarium
personarum, sicuti propter eandem
rationem idem conceditur prædicto
Iudici. Omnino autem occulta publi-
cari, cum non sit necessarium ad bonū
publicum (ad hoc enim satis superque
sufficit, scribere publica & non omnino
occulta) ideo illa tacenda omnino à
scribentibus sunt.

q *Bonac. d. 12. de test. q. 4. p. 6. n. 3.*

14. Adverte tamen primò, si ex
mera loquacitate publica obloquaris,
non effugi à te veniale, quia aliquo
tandem modo violatur charitas; nam
si ex bono zelo, propter aliquem bo-
num finem fiat, ne veniale quidem esse,
constat, etiam si damnum illi sequere-
tur, sed non à te intentum; tunc enim
id erit per accidens.

Secundò, ex odio graui, esse certè mor-
tale, propter malum effectū, patet ex se.

15. Tertiò, te peccare contra chari-
tatem, si ex eo, quod crimen alibi no-
tum, alibi manifestans, damnum gra-
ve aliquod, præter ipsam infamiam, in-
famato contingat; ut si propterea ei
denegentur debiti honores, vel idem
privetur bonis, in carcerem conijcia-
tur, vel puella non nubat &c.; ratio
est manifesta, quia charitas dicat, ut
quando sine magno incommodo pos-
sum, impediam malum grave proximi.
Non peccas autem contra justiti-
am, unde nec obligaris ad restitutio-
nem damni secuti, quia supposito cri-
mine publico, non es injurius infama-
to, ut dictum est.

16. Dices; si crimen, quod publi-
cum est

cam est in vno loco, potest in alio re-
ferri, ergo si quis est notatus publicè in
vna vicinia, poterit in alia notari,
ergo si quis in Collegio, vel in Mona-
sterio est graui crimine diffamatus,
poterit etiam in civitate diffamari,
quod certè non videtur admittendum.
Respondeo, nego secundam conse-
quentiam; vnde non admitto, posse
crimen Religiosi, immo & familiæ ali-
cuius particularis, publicari apud exte-
ros; ratio est ducenda ex illo princi-
pio, quia Collegium, Familia, Mona-
sterium reputantur veluti vna persona,
& malum vnius habitantis redundat
in malum alterius, propter conjun-
ctionem moralem, quam habent, quæ
moralis conjunctio tam arcta non est
in civitate vel vicinia: hinc enim fit,
ut si publicum crimen vnius ibi habi-
tantis pandatur apud sæculares vel ex-
teros, oriatur aliquando injuria, si non
contra ipsum peculiarem & præcisum
Religiosum, certè contra communita-
tem illam; offenderetur enim mona-
sterium vel familia, quæ habent jus
retinendi res suas secretas & occultas
(quod jus non habet civitas vel vici-
nia) atque adeo peccaretur contra ju-
sticiam.

Hinc tamen ne inferas, de aliquo
Collegio vel familia numerosa dice-
re indeterminatè, ibi qq aliquem in-
veniri improbum, semper esse morta-
le: nam etiam in Collegio Apostolo-
rum adfuit Iudas; nisi fortè inde ori-
atur notabile dedecus, ut si dicas, in hac
familia adesse vnam filiam deflora-
tam, vel quid simile.

qq *Molina A7or. Clav. Reg. apud*
Bon. d. 2. de rest. qu. 4. p. 2. n. 10.

Publica in alio tempore.

17. Ex dictis resolui debet alia
quæstio, an si sit aliquis, qui in sua ciui-
tate laboravit infamia publica, sed jam
acquirit bonum nomen in eadem,
vel in alia civitate, an, inquam, peccet
is, qui illius crimen antiquum, vel an-
tiquam infamiam propalet? quod
idem est, ac si quæramus, an quæ fue-
runt publica vno tempore, & postea
obsoleta, possint publica iterum fieri?

18. Dico cum Fagundez & alijsque,
non peccari contra iusticiam, nisi fortè
propalatio peccati præteriti det ratio-
nabilem causam affirmandi, nunc il-
lum esse malum, vel nisi aliud proximo
sequatur damnum. Ratio excep-
tionis est, quia præsentem famam
nondum proximus amisit, & damnum
illud de novo confurgit, ergo illam tol-
lere, & huius damni causam dare sine
iustitia non possumus. Ratio dicti
est, quia famam præteriti temporis jam
amisit infamatus, ergo contra iusticiam
non agimus, si contra eam obloqua-
mur. Agere autem tunc nos contra
charitatem, alicui videbitur, quia hoc
infamiæ malum, quod ex refrigatione
peccati præteriti proximo insurgit, tu
facile, id est, solum tacendo, avertere ab
illo potes, ergo charitatem offendis, si
non avertas. Video, posse dici,
proximum jam amisisse omnino
famam pro tempore præterito, vn-
de nec esse contra charitatem, pro
solo illo tempore eam tollere. Et vi-
deo, posse hic applicari aliqua ex dictis
paulò ante n. 11. & 12. sed hæc alij ex-
pendant.

Zzz 3

19. Inqui-

r *Fagund. pr. Eccl. 2. li. 5. c. 8. nu. 16. citans Sot. & Lessum. Sed contrarius est Delugo t. 1. de iust. d. 14. sec. 6. a nu. 85. immo idem Fagund. in Decal. l. 8. c. 4. num. 4. videtur mutasse sententiam, ubi dicit, in hoc casu peccari, tum contra charitatem, tum contra iustitiam.*

19. Inquires; excusaturne à peccato primò, is, qui crimen alterius verum, sed injustè propalatum alijs manifestat? secundò, is, qui crimen quomodocumque alteri publicè, sed falsò impositum, alijs propalat? respondeo, excusari rr priorem (ut numero 9. dixi: excipe semper, nisi sit ex revelatione sigilli confessionis) non excusari posteriorem; ratio utriusque est, quia in posteriore casu adest injusta cooperatio ad damnum famæ alterius, qui semper habet jus intrinsecum, fundamentum in sua probitate, ne falsum de se narretur, vel confirmetur. At in casu priore, injusta cooperatio non adest; nam illi hic & nunc, nullum jus remanet ad suam famam; non enim remanet illi jus illud intrinsecum ex eo, quod peccatum non commiserit; jam enim supponimus commississe; neque ex eo, quod occultum sit, quia jam est publicum, ergo &c.

rr *Less. l. 2. t. 11. n. 77.*

Affinitas in criminibus.

20. Sextò, excusatur s, qui prodat vnum peccatum, licet occultum, sed quod sit valde affine, vel connexum cum alio publico ejusdem; sic enim non censetur nova infamia. Quod si affine non sit, nequaquam excusaberis; non enim valet, hic est infamis, in ma-

teria luxuriæ, ergo in materia hæresis, Silvester t. asserit, non esse mortale, infamatum in graviore crimine, infamare in leviori, ut si de homicida, vel fure dicas, eos fuisse fornicatos. Sed non assentior: semper enim censetur infamia nova. Illud quidem admitto, aliquando hominem esse ita propositum famæ, ut parum ipsi accrescat infamiae, si aliud crimen, etiam non affine, de ipso dicatur, & tunc non peccabitur, nisi venialiter, propter parvitatem materiæ.

9 *Navar. Less. Azor. alijque apud Bon. l. c. p. 7. & Silv. v. Detractio, q. 1. ad finem.*

ob malum avertendum &c.

21. Septimò, excusatur n, is, qui detegit alterius occultum crimen verum, quomodocumque à se, siue iustè, siue injustè cognitum, siue cum promissione servandi, etiam in mortis periculo, secretum (de qua promissione videatur Delugo x) excusatur, inquam, qui id detegit, in ijs casibus, in quibus conceditur, posse detegi. Conceditur autem ad vitandam mortem, etiam si propalatus incidat ipse in periculum vitæ, ad vitanda gravia tormenta, ad consilium capiendum, ad impediendum damnum grave, quod imminet alicui personæ, multo magis reip. quatenus tamen ad tale damnum avertendum sit necessarium, & non sit alia via, qua damnum averti queat, ut esset non raro correctio fraterna.

u *Sot. Nav. Mol. Less. apud Delugo t. 1. de iust. d. 14. sec. 7. a n. 95. leg. item Fagund. in Dec. l. 8. c. 6. Dicast. l. 2. de iust. tr. 2. d. 12. n. 2. d. 3. x Delug. ib. n. 115.*

22. Damnum

22. **Damnum grave**, dixi, quia non est necesse, ut sit gravius, quam illud, quod subibit ille criminofus, qui à me manifestatur. Hinc cum, quem novi furem, possum propalare ijs, quibuscum habitat; quem novi imperitum Medicum, Advocatum, Confessarium, Artificem, possum manifestare ijs, quibus damnum fieri ex illorum imperitia potest; quem novi homicidam, vel habere impedimentum dirimens, possum aperire Iudici, vel Parocho, ut innocentem liberem, & ne matrimonium celebretur, immo aliquando in his debeo ex charitate, quando scilicet innocenti magnum malum obveniret, nocenti modicum, atque in dubio inclinandum est pro innocente, semper supponendo, spem adesse malum averrendi.

23. Ratio huius septimæ excusationis est, tum quia nemo obligatur, nec communiter intendit se obligare ad servandum secretum in concursu propriæ vitæ, vel magni mali; tum quia nemo habet jus ad famam immeritò acquisitam, cum alterius innocentis periculo.

24. Si in nullius damnum vergat fama fictis artibus acquisita, illam denigrare, etiam verum crimen detegendo, non potes; quia tunc nullam rationabilem causam haberes auferendi præsentem famam alterius. Hinc si simulatio nemini noceat, ut quando pauper fingit pietatem, & mulierculæ in foro sanctitatem fingunt, ut elemosynas accipiant, licet occultis vitijs laborent, non sunt manifestandi, si perniciosi reip. nequaquam sint; sunt enim capaces elemosynarum, quia sunt

pauperes, & occultis suis peccatis sibi solum afferunt nocumentum.

a *Fagund. lib. 8. in Decal. l. c. 3. num. 3.*

Aliqua huc spectantia, & an accusator, vel reus possint Iudici aliena crimina occulta propalare, superius diximus §. 4. n. 2. & 4.

25. Quod si quæras, cur ad tuendam vitam, immo & ad vitanda tormenta grauiora, possum alterius crimen occultum aperire, non verò falsum imponere, cum vtrumque b sit, infamare? respondeo, quia ipso lumine naturæ apparet, minus esse infamare, afferendo verum, quam imponendo falsum. Cum igitur ego habeam jus ad vitam servandam ex vna parte, & ex alia aliquod tandem jus habeam propalandi ea, quæ in mundo extiterunt, mihi que sunt nota; idcirco eo jure vti potero in mea necessitate; esto, per accidens sequatur malum alterius; at ad dicendum falsum, cum id nunquam extiterit, nullum prorsus jus habeo. Adde, me non posse innocenti damnum inferre, idcirco non possum illi falsum impingere: at si verè quis commisit crimen, innocens non est; unde sequitur, ne per æquivocationem quidem, posse me alicui falsum imponere, etiam ad meam vitam conservandam; quia ejusmodi æquivocatio, esto, amoveat formale mendacium, non tamen amovet damnum innocentis. An ad me defendendum à falso teste, dixi cap.

2. §. 2. num. 5.

b *Navarr. Reg. Less. Sotus, alijque apud Benacini. d. 2. de rest. q. 4. p. 19. num. 10.*

26. Illud probabile putat Lessius, c
vi tor-

vi tormentorum, vel ex simili capite, posse quempiam sine mortali falsum crimen de aliquo confiteri, modò is animum habeat, post tormenta refarciendi famam (addere ego; modò sit certus moraliter, de facto refarturum) & modò non sequatur infamato aliud damnum, nisi mera illa parum duratura infamia. Ratio esse potest, quia infamia tam brevis durationis, tam parui ponderis est, ut non in vitus censendus sit, eam infamatus pati. Video tamen, hanc doctrinam sine alio damno, nisi meræ infamiae, ad breve tempus, in praxim deduci non posse, ac propterea vix præcisè sequendam.

c *Less. l. c. d. 8.*

Iusta querela.

27. Octavo denique excusantur à Joanne d laCrux ij, qui iustè conqueruntur: si persona, inquit, secreto gra-
„ viter injuriata, non valens se à dolo-
„ re cohibere, in querimonias erum-
„ pit publicas, non illico de peccato
„ mortali damnatur, si injurians infamatur;
„ metur; durum enim videtur, sic
„ afflictum animum cohibere, ne in
„ querimoniam prorumpat, cum hoc
„ naturalissimum sit. Hæc ille, penes
„ quem sit autoritas: ego enim potius
„ hunc excusarem ex primis motibus, &
„ ex involuntario &c.

d *Joann. la Crux in Direct. Confess. p. 8. qu. 2. art. 2. d. 3. conclus. 1. apud Dian. p. 3. tract. 5. res. 32.*

9. III.

Excusationes restituendi famam.

1. **N**eminem præterit, adesse obligationem restitutionis famæ, & damnorum realium, quæ ex se ab infamatione consequuntur proximo.

2. Et famæ quidem est restitutio personalis; at damnorum est realis;

3. Unde fit, ut hæredes infamati restitutionem damnorum temporalium petere possint, cum obligatio realis afficiat bona defuncti; non verò possint petere restitutionem famæ, nisi etiâ, & in ipsos infamia redundaverit.

a *Bonac. d. 2. de rest. q. 4. p. 16. n. 15. alijque.*

3. Non desunt tamen suæ causæ excusantes à prædicta famæ restitutione, quas jam aggredior.

Non peccasse contra justitiam.

4. Excusatur primò à restituenda fama is, qui non peccavit contra justitiam. Quare quoties in superioribus & in consequentibus invenies, infamantem per suam actionem, externam solum peccasse contra charitatem, vel aliam virtutem, & non contra justitiâ, toties eum non obligari ad restitutionem, pronuntiatio. Ratio satis est dicta superius, cum de restitutione.

Non graviter læsisse.

5. Secundo excusatur item à restitutione

ditione famæ sub mortali, qui modice, seu in parva materia detraxit; hæc autem, quamvis sit, non multò ante vidimus §. 2. num. 3.

6. Excusat item à restitutione Filiucius, b eos omnes, qui infamant non de peccato mortali: notat enim, nec rejicit, Sylvestrum c, & Navarrum d universaliter asserere, detractionem, ut obliget ad restitutionem, debere esse de peccatis mortalibus. Perpendat id doctus Lector; sequeretur enim, nunquam famam denigrari, nisi per peccati mortalis manifestationem; quam sequelam expressè concedit Azor l. c. Quia, inquit, per detractionem venialis culpæ non læditur notabiliter fama, cujus tamen contrarium colligitur ex dictis supra, præsertim §. 2. num. 2. & 4.

b Filliuc. tr. 32. c. 9. num. 229, cui addit Azor, qui idem expressè docet p. 3. lib. 13. c. 7. du. 4. c. Sylvest. v. Detr. q. 1. d. Navarr. in summ. c. 18. n. 24.

Sine culpa læsiffe.

7. Tertio, qui omnino inculpate; ut si credens, peccatum esse publicum, illud alijs aperuit, certum est excusari ex capite injustæ infamationis, quia jam supponimus, hunc non peccasse mortaliter, idem est, si per imperfectam deliberationem, (esto, venialiter peccaverit) alium graviter infamavit, ut colligi potest ex dictis superius, ubi ad obligationem gravem restituendi, gravem culpam theologicam requisivimus. At verò, an uterque ex aliquo alio capite obligetur, non vulgaris est difficultas.

8. Aliqui dicunt, obligari ex quasi re accepta. Verum ne immoremur in loquendi modis, dico, obligari, & quidem e ex Iustitia, & non solum ex charitate (ut aliqui sentiunt) quando plenè deinde advertet, ex suo dicto injustè proximum fuisse infamatum. Ratio est, quia Iustitia non solum præcipit, ut ne quis det causam damni, sed etiam, ut eandem tollat, si fortè posita ab eodem sit: ad eandem enim virtutem pertinet, malum sibi oppositum non ponere, & tollere, si illud ab eodem subjecto, in quo est virtus, positum est. Si parasti laqueum ad suffocandum hominem, si dedisti venenum, si incendiasti segetem, omnia inculpatè, sed adhuc laqueus, venenum, & incendium vigent, quis te non obligabit ad ea removenda, si potes? etiam cum aliquo tuo non magno incommodo; (licet putem, non fecum tanto incommodo, quanto, si culpam gravem cum plena deliberatione adhibuisses, quia illa prima bona fides aliquid debet demere de obligatione: vide omnino mox num. 21.) quamvis enim si tertius quilibet possit, non obligetur nisi ex charitate, tu tamen, qui re ipsa, licet sine culpa, causam damni dedisti, majorem obligationem contrahis, quæ major obligatio vix explicabitur, nisi dicamus, hanc esse ex Iustitia, vel quasi. g. Ita igitur in casu nostro, quandoquidem tu causam, licet inculpate, injustæ infamæ posuisti, illam tollere, si potes, modo dicto debes. Quod si non tollas, obligaberis ad omnia damna, etiam realia, quæ ex tali infamia sequentur, postquam tu advertis, injustè fuisse proximum à te infamatum: non verò ad

A a a

ea, quæ

ea, quæ fortè ante hanc advertentiam secuta fuerint. Ratio est, quia pro his in nulla culpa fuisti: at pro illis, dum advertisti, & potuisti, ut supponimus, sed noluisti damna impedire, gravem commisisti culpam, & in nostra sententia contra iustitiam.

e Molinat. 5. diff. 40. f. Rebel. Less. apud Barth. de S. Faust. d. 21. d. 42. num. 1. g. Vide in simili Delugot. 1. de iust. d. 8. sec. 7. n. 25. c. 2. d. 39. sec. 3. num. 27.

Consensus infamati, vel ejusdem remissio.

9. Quartò, excusatur à restitutione famæ, quando quis infamat volentem.

10. Quintò, quando prava fama notatus, suæ famæ restitutionem remittit, modò tamen in utroque hoc casu infamia non sit conjuncta cum alterius, de qua is disponere nequeat. Vide Fagundes, cc docentem sufficere remissionem solius Religiosi, si is fuerit infamatus in crimine nò redundante in religionem; secus, fore necessariam remissionem superioris, de consensu Religiosorum, in quos macula redundavit.

cc Fag. lib. 8. in 8. Dec. pr. c. 3. n. 15.

Insta, vel non nocens detractio.

11. Sextò, quando d de aliquo iustè detraxisti: detraxisti autem iustè in casibus supradictis §. 2. n. 21.

d vid. S. Th. 2. 2. qu. 62. ar. 2. ad 2.

12. Septimò, quando quis est ita infamis in ea re, ut prudenter non iudicetur pati novam infamiam ex nova detractio. Hinc colligo, si detractori non adhibeatur fides, quia iudicatur

esse mendax, aut joco; aut ex ira dixisse, eum excusari à restitutione, quia infamatus non est passus damnum. Quid, si infamans putet, se damnum fecisse, cum tamen non fecerit? respondeo, tunc obligabitur restituere ex conscientia erronea; sed si resciat, damnum non fecisse, liberabitur à restitutione.

13. Octavò, quando infamia conmaculatus jam aliunde recuperavit suam famam.

14. Nondò, quando infamia data est oblivioni, id quod usu venire solet in absentibus & defunctis. Ut autem crimen alteri narratum prudenter existimetur moraliter certò oblivioni mandatum, 20. annos requiri putant aliqui, sed melius id prudenti iudicio relinquendum. Dixi (moraliter certò) nam si sit dubium, restituenda est fama, & & quidem modo, quo mox dicam §. 4. nu. 3. quia tunc certa est infamia, & dubia excusatio.

e l. Cordab. Navar. Val. apud Barth. de S. Fausto in specul. d. 21. q. 68.

15. Decimò, quando post infamiam à te alicui ablatam, capit is laborare publica infamia in eodem vel simili crimine, de quo illum notasti, juxta supradicta §. 2. n. 20.

Infamatio reciproca.

16. Undecimò, quando duo se invicem infamarunt; probabile e e enim est, tunc neutrum ex iustitia teneri ad ad famæ restitutionem, quia quando jura sunt æqualia, censetur utraque pars satisfacta, & tacitè invicem se compensasse. Altero autem restituyente, re-

feri alterum restituere, palam est; ut etiam, si infamiae fuerint notabiliter inaequales, excessum ab altero debere, eo meliori modo, quo potest, restitui, ne sit dubium.

ee *Less. l. 1. d. 25. Silv. Malderus apud Dian. p. 3. tr. 5. ref. 30. Bon. d. 2. de rest. q. 4. p. ult. n. 1. & 2.*

17. Adverte hic duo. Primò, me non asserere, licere tibi alium infamare, solum quia tibi infamiam intulit; hoc enim esset, vindictam sumere, quod non licet privato; solum enim ajo, ex suppositione aequalis infamiae ex utraque parte factae (utique illicitè) neutrum ad restitutionem obligari: adverte secundò, si propter infamiam secutum est alterutri damnum reale, hoc esse restituendum, nisi fortè ex utraque parte fuerit aequale damnum illatum; tunc enim fieri poterit compensatio; vel si fuerit inaequale, facienda solum erit restitutio excessus.

f. *Less. l. c. n. 13.*

Frustranea restitutio.

18. Duodecimo, excusatur à restituenda fama is, qui prudenter novit, audientes nullo modo fidem habituros ei, qui se à detractioe facta retractat. Ratio est, quia tunc retractatio esset superflua. Certè is saltem laudare conetur infamatum, ut sic aliquo modo refarciat infamiam. Si dubium sit, an retractatio sit profutura, omnino exhiberi debet, quia in dubio melior est conditio ejus, qui injustè à bona fama deturbatus est.

Damnum proprium.

19. Decimotertiò, excusatur is, qui magnum damnum incurreret, si resti-

tueret: id quod, ne erratur, quatuor dictis explico, modò recolas, quatuor item esse bonorum ordines, videlicet supremi ordinis esse bonum animae, tum corporis, id est, vitae vel membrorum, deinde famae, adde & honoris, denique pecuniae.

20. Dico primò, infamantem teneri ex Iustitia, restituere famam cum aequali suae famae, seu alterius aequalis damni periculo, vel paulo majore.

g. *Mol. tr. 4. d. 47. Less. lib. 2. c. 11. d. 15. Azor. t. 3. l. 5. c. 9. q. 12. Val. t. 3. d. 5. q. 6. p. 7. Salon. Navarr. alijque apud Bonacin. de rest. d. 2. q. 4. p. ult. n. 12.*

21. Dico secundò, non teneri cum notabiliter majore, quod scilicet ambitio prudentium appareat longè majus, quàm damnum alterius famae. Ratio hujus & praecedentis dicti est, quia Iustitia commutativa, quando agitur de aequali, vel parum majore damno, exigit, ut potius illud patiatur, qui damnum injustè intulit, quàm innocens: at, quando damnum est longè majus, daretur ultra aequalitatem, quàm exigit Iustitia commutativa, ad quod nemo rationabiliter obligari potest, obligaretur enim ad dandum longè supra, ac debet. Hinc merito colliges, te non teneri ad restitutionem famae, cū propriae vitae periculo, vel magne infamiae, infamato nihil vel parum in eadem vita vel fama periclitante: tunc enim solum teneris refarcire damna realia, si quae per infamiam tuam proximus per te est passus; at si ex infamia, quā falso imponendo alteri intulisti, vitae, seu notabilis famae periculi is, vel alius subeat, vel notabile malum Reip. impendat, tunc

Aaaa 2

tunc

tunc profectò teneris restituere famam, do accederet sententia iudicis, infamiam cum tuo æquali vitæ discrimine, mantem cogens ad restituendum, seu quando prudenter putas, tuam retractionem profuturâ innocenti. Ratio est quia Iustitia, ut dictum est, requirit, ut in periculo æquali, potius subeat illud damnum nocens, quàm innocens. Vñh testibus falsis, de quibus vide lib. 8, Tr. 4, cap. 1, §. 2, n. 6.

22. Dico terriò, non teneri *h* quemlibet restituere famam, cum iactura boni superioris ordinis, v. g. animæ, & vitæ seu membrorum. Ratio hujus dicti fundatur in ratione præcedentis conclusionis, quia scilicet iactura superioris boni est longè major, quàm iactura inferioris; cum ergo salus propriæ animæ & vitæ sit longè, immo incomparabiliter major, quàm fama alterius, hujus restitutio non est saluti illorum præferenda. Vide, quæ dixi, cum de restitutione ex homicidio.

h Turrian, Malder. alijq, apud Dian. p. 3, tr. 5, ref. 30.

23. Dico quartò, probabile esse, si non potes restituere famam injustè ablatam, te non teneri compensare pecunia, etiam si infamia notatus pecunia sibi satisfieri petat. Ratio est, quia nemo restituere tenetur, nisi quòd ablatum est, & quidem in eodem genere; Iustitia enim solùm exigit, ut fiat æqualitas in eo, in quo damnum alter recipit; ergo in eodem genere, non in alio; adde, fieri non posse æqualitatem à Iustitia intentam, nisi detur æquivalens; at pecunia nulla æquivalet famæ; lege m Colligo ex Lessio l. c. dub. 22. & Lessium l. qui addit, in eo solùm casu num. 118. & ex Molin. ac Rebell. cit. teneri in pecunia, quando quis posset in suo genere restituere, sed nollet, & quan- supra num. 8. litt. K. n Less. ibi, & c. 13, num. 70.

i Layman, Filliuc. Turrian. Navarr. Sylvest. alij apud Dian. p. 3, tr. 5, ref. 30. l. Less. l. c. d. 16.

24. Inquires. Dictum est infamantem teneri ad restitutionem famæ, cum suo pari; vel parum majore damno, estne id universaliter verum? respondeo, ita, in infamante cum culpa gravi. At cum, qui vel sine gravi culpa, vel omninò inculpate infamator fuit, de quo diximus num. 7. & 8. solùm obligarem, quando non incurreret damnum notabile m. Ratio est, quia ipsum lumen rationis dictat, mitius esse agendum cum infamante sine culpa, quàm cum culpa gravi. Certè qui ex officio v. g. Medicus hospitalis, medetur vulnerato, tenetur ex Iustitia, & tamen non tenetur cum tanto rigore, quanto tenetur is, qui injustè vulneravit: medicus enim non tenetur n cum æquali suo damno, quia non obligatur ad medendum ex culpa, sed ex contractu, & ex alia parte homines suscipientes ejusmodi ordinaria officia, non censentur cum tanto rigore se velle obligare, ex injusta actione. Cum ergo in casu nostro infamator supponatur, non commississe culpam gravem, quamvis teneatur ex iustitia, ut dicto num. 8. dictum est, non tamen cum tanto rigore tenebitur &c.

§. IV.

Quia ratione fama sit restituenda.

Vel imposuisti falsum, vel verum crimen propalasti: si prius debes a coram iisdem affirmare, te falsum dixisse, etiam si in tuum æquale, vel paulò majus dedecus id vertatur. Dico (æquale vel paulò majus) propter modò dicta à n. 19. Nam propter eandem rationem Villalobos ait, virum gravem, Prælatum v. g. non obligari dicere, se mentitum esse: id enim multo ipsi esset dedecori. Sufficiet ergo, inquit, si is reddat famam eo modo, quo reddere obligatur ille, qui infamavit, verum crimen propalando, quod jam subdo.

a *S. Th. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2.* b *Villal. in summ. 1. 2. tr. 11. diff. 37. n. 3.*

2. Si enim posterius, hoc est, crimen verum occultum evulgasti, uti poteris equivocatione, ut si dicas, eum hominem crimen illud nequaquam patrasse, intelligendo (publicè, vel quid simile) non raro c sufficiet laudare in eodem genere, quo vituperasti; ut si dixisti, me fuisse avarum, dicas, me multas elemosynas distribuisse. Denique illud mente retineas, detractorem debere famam ablatam cum effectu, quantum in se est, rescire, hoc est, facere; ut infamatus suum decus recuperet; Cæterum ex circumstantiis intelligendum, quæ verba, quæ laus, qui modus loquendi requiratur, & satis sit.

c *Sotus, Cajet. Villal. alijque apud eruditissimum Dian. p. 3. tr. 5. ref. 30.*

Si alia via non datur rescindi al-

terius famam, nisi adhibendo juramentum, & testes & sumptus, nec sufficiat, ferio se retractare, etiam ad id obligari communiter infamatorem, docet verior sententia d, licet Faber ad tam extraordinaria media non obligari contendat. Sed Fabri e sententia tunc solùm est admittenda, quando hæc media extraordinaria notabile majus damnum afferunt infamanti, modo supra §. 3. n. 21. dicto; nam cæterum ad alia media id non afferentia, obligatur infamans, ut ibidem vidimus. An aliquando obligatur ignotus infamator, se prodere, si id sit necessarium, ad reddendam proximi famam? dic, communiter nõ obligari, quia communiter resciri potest proximi fama, sine notitia personæ, quæ infamavit. Obligari tamen poterit in aliquibus casibus, quando aliter injustè infamati fama resciri nequit, nec ulla ex prædictis adest pro te excusatio. Vide id pluribus apud Fagundez f.

d *Turr. Navarr. Mol. alijque cum Diana ibi. ref. 29.* e *Faber apud eundem diligentissimum Dian. ibid.* f *Fagund. li. 8. in Dec. c. 13. à n. 2.*

3. Quando restituenda est fama, cujus infamia, siue propter temporis lapsum, siue propter aliud, dubitatur, an oblivioni sit data, maximè cavendum est, ne dum notam obliterare contendis, ejus memoriam refrices. Tunc ergo sufficiet, infamatum g laudare de contraria virtute, idque cum ea dexteritate, ut audientes prudenter judicentur, deponere injustam proximi existimationem.

g *Cæst. & Rebell. quos citat sequitur Barth. à S. Faust. d. 21. q. 60.*

A a a 3

An De-

§. V.

An detractor restituere teneatur famam, non solum apud suos auditores, ut certum est, sed etiam apud eos, apud quos iidem auditores detraxerunt?

Hic tria mihi sunt certa, unum incertum. Certum est mihi primò, si crimen propalasti viris gravibus, communiter reputatis ut probis, qui prudenter à te credebantur alijs non revelaturi ea, quæ à te etiam injustè infamante acceperunt, te non obligari, nisi ad restituendam famam coram his, non verò coram alijs, quibus ipsi propalaverunt. Ratio est, quia tunc per accidens est, respectu tui, ipsorum revelatio, & eorundem malitiæ imputanda.

a Villalob. apud Dianam p. 3. tr. 5. res. 34.

2. Certum secundò. Si idem his, vel etiam uni crimen proximi aperuisti, ut hi alijs patefacerent, te obligari, etiam coram alijs, quantum moraliter potes, famam proximi restituere. Ratio est, quia tunc ij fuerunt instrumentum tuum, tu verò causa principalis.

3. Certum tertio mihi videtur, si advertis, auditores tuos esse malos, & prævides, facile coram alijs locuturos ea, quæ illis manifestas, te obligari, etiam coram illis alijs, famam restituere. Ratio est, quia tunc videris esse causa directa ejusmodi oblocutionis, peccando non solum contra charitatem, sed etiam contra Iustitiam: siquidem ponis ignem detractionis in manu ejus, quem certo moraliter vides paratum ad in-

cedendam bonam segetem famæ alterius.

4. Iam verò incertum mihi est, an obliger restituere famam coram illis alijs, quando eosdem auditores meos ego non reputo probos, vel graves, sed nec reputo improbos vel leves; ut item non reputo eos oblocuturos, sed nec reputo non oblocuturos. Id certè communiter in praxi contingit, cum sapissimè à detractore non fiat animadversio de bonitate vel fidelitate suorum auditorum.

5. Affero, mihi probabile fieri, me tunc non obligari, nisi ad restituendam famam coram meis auditoribus, non verò coram alijs, quibus ipsi meam detractionem notam fecero. Ratio est, quia cū nemo sit præsumendus malus, nec malè oblocuturus, non censeo ego, quando præcisivè dicto modo me habeo cooperari cum ipsorum peccato, ut censeo in casu numeri præcedentis.

b Colligo ex Fabro apud Dian. l. c.

§. VI.

An se infamare quis possit.

Sine mortali, per se, posse, jam nunc est communis à doctrina, quia sicuti quis facultates suas per se, sine mortali, dispergere valet, ita suam famam, cujus est pari modo dominus.

a Sotus, Navar. alijs communiter, qui citat, sequiturque. Less. li. 2. c. xi. dub. 2. contra Cajet. 23. qu. 73. art. 2. & in summa, & detraçtio, contra quem etiam agit Bayhol. à S. Fausto in specul. Conf. d. 21. q. 5.

2. Dixi (per se) non lethali ter peccabitur,

cabitur. Primò si infamia redundat in alios, puta, filios, familiam, religionem; secundo, si infamator se infamando, afferat irrationabiliter sibi periculum vite, vel mutilationis membrorum (horum enim non est dominus, & de quibus absolute disponere possit homo.) tertio, si inde oriatur alicui notabile damnum, ut si se Prælatus infamet, unde suos bene regere nequeat; an verò mortaliter peccet, contra charitatem tantum, an etiam contra Iustitiam, vide apud citatos.

3. At si sine causa se quis infamia notet, peccari venialiter, certum sit, quia aliqua hæc est prodigalitas. Causæ autem hæc reducuntur ad tres. Prima est amor humilitatis discretæ & prudentis. Secunda est necessitas vitandi sibi vel alijs tormenta, vel damna gravia. Tertia utilitas, qua acquiratur bonum aliquod notabile sibi vel proximo: tunc enim charitatis motivum justam reddit diffamationem b.

b Delug. t. 1. de just. d. 14. sec. 10 num. 156.

4. Sunt tamen diligenter duo distinguenda. Potest enim se quis infamare, vel propalando peccatum suum verum vel impingendo sibi peccatum falsum: hoc difficilius est, illud sanè facilius.

5. Dico enim primò, ad evitanda tormenta gravia, immo & levia, posse e quemlibet occultum suum, quod commisit, crimen manifestò proferre, etiam si sit sibi mors imminens secutura. Ratio est, quia quilibet potest cum laude mori, propter scelus à se patratum, morte dignum, & ex alia parte

obligatio conservanda falsum non est valde rigorosa, ut ex dictis patet.

c Less. Salon, Clavis Reg. alijque apud Bonacin. d. 2. de rest. qu. 4. p. 10. n. 7. quibus adde Tol. aliosque citat. à Delugo l. c. num. 104. contra Mol. aliosque ibid cit.

6. Dico secundo; ad tormenta, damnaque gravia vitanda, posse d quemlibet sibi falsum grave crimen imponere, etiam si mors sit sibi secutura: at non ad vitanda levia; ratio prioris partis est, quia nemo tenetur, cum tanto incommodo vitam sibi conservare, ut alibi dictum est; ratio posterioris est, quia quilibet tenetur, vitam custodire, quando non magna difficultate potest: at nunc potest tormenta levia sustinere; ideo enim levia sunt, quia sustineri à te possunt: secus, essent gravia. In priore dicto semper supponimus, abesse perjurium, cui infamator sui providere non difficulter poterit per equivocationem: itemque abesse damnum tertij, quod si fortè intercurreret, ut si idem infamet familiam &c. providere etiam illi damno poterit, se statim retractando, ac publicè fatendo, se tormentorum vi sibi crimen imposuisse. Verum debet adesse spes, ejusmodi retractione futura, quæ regulariter non adest: nunquam retractanti creditur à Iudicibus.

d Barth. à S. Faust. in Spec. Conf. d. 21. qu. 6. n. 5. & 6. licet immemor sui dicti, non posse sine mortali, dicat ibi disp. 2. q. 24. n. 14.

7. Vtrum ad salvandum patrem vel amicum possit quis sibi fingere crimen falsum, videantur laudati & Doctores.

e Delug. l. c. nu. 183. Less. l. c. num. 40. alijque ab ipsis citatis.

De

§. VII.

De audiente detractorem.

Qui primò ita audit, ut inducat vel excitet ad detrahendum (id quod etiam solum interrogando fieri contingit) & secundò, qui audiendo, latatur solum de detractore, ut infamia est proximi, licet non inducat, peccare mortaliter, nimis clarum est; illum quidem contra iustitiam, unde obligetur ad sanæ restitutionem, hunc verò contra charitatem, adque adeo sine ejusmodi obligatione. Peccat etiam contra charitatem, qui facile potens impedire gravem detractionem, non impedit: charitas enim vult, ut damnum proximi avertamus, si facile possumus. Contra, qui supposita detractore, sine ullo ipsius desiderio, latatur non de ipsa infamia, sed de sola curiosa vel nova cognitione factorum proximi, vel de eloquentia detractoris, valdè probabile est, ex hoc præcisè, non peccare mortaliter. Ratio est, quia tunc is non inducit, non desiderat, non infert aliquod damnum infamato, & ex alia parte solum latatur de re vel indifferenti, vel certè non prava mortaliter, semper intellige, modò excusetur ab impedienda detractore, de qua excusatione mox à nu. 5. quia secus, censetur ad illam detractorem inducere.

a Navarr. *Sot. Ar. alijque apud Bonac. de rest. l. 2. q. 4. p. 11. a num. 1.*
b *Iidem, & Dicast. lib. 2. de iust. t. 2. d. 12. p. 4. dub. 20. num. 345.*

2. Dices. Si mera curiosa cognitio factorum proximi non est mortalis, ergo non peccarem ego mortaliter, si animo rem nullatenus aperiendi, velim crimen occultum, v. g. adulterium Clerici observare, ut de illo conscius sim; quæ tamen consequentia non videtur concedenda, quia quilibet habet jus, ne sua occulta crimina ab alijs fiant, & ne ipse apud alios infametur.

Respondeo cum Fagundez *bb*, concedendo, me tunc non peccare, saltem mortaliter, modò dicta observatio non sit ex odio, vel alio pravo mortaliter fine. Id autem concedo, ex eo capite, quia paulò ante diximus, propalare crimen proximi uni vel alteri, qui prudenter judicatur, non esse revelaturus alijs, probabiliter non esse mortale; quare nec erit mortale, ejusmodi Clerici adulterium fieri notum mihi, alijs illud non manifestaturo.

bb Fagund. in 8. Decal. præf. l. 8. c. 3. num. 6.

3. Quoniam autem dictum est, peccari saltem contra charitatem ab eo, qui audiendo detractorem, eam non impedit, si potest, difficultas emergit, & quidem timorata conscientia valdè molesta, quandonam judicandum, sit, impedire eum posse, atque adeo peccare, si non impedit? solet enim persæpè contingere, ut aliquis inveniat in convitio aliquorum, qui graviter de alijs detrahunt; sed quia, præ verecundia vel simili causa, illos non impedit, semper dubitat, an facile possit impedire, & consequenter an peccet?

4. Si

4. Si solus vnus vel alter æque taci-
turni essent presentes, is non pecca-
ret, quia nec peccaret detrahens, ex
modo dictis; at casus noster est, quando
coram pluribus exhibetur detractio.

Respondeo, in hoc casu communi-
ter te non peccare, nisi ad summum ve-
nialiter, raro mortaliter. Mortaliter
peccabis (& quidem solum contra cha-
ritatem, nisi sis superior, vel alius, cui
incumbat ex iustitia, famam detracti
defendere) in eo tantum casu, quo
nulla adest excusatio ex mox dicendis:
venialiter dumtaxat peccabis, immo
ne peccabis quidem interdum, quando
aliqua adest ex his excusationibus,
quas & jam subdo.

c. Ex Soto, Navar. Melin. Lesio, alijs-
que citatis à Bonac. de rest. in par. d. 2.
qu. 4. p. ultim. & à Dian. p. 2. tr. 17.
resol. 24.

5. Prima est, quando detractio est
levis.

5. Secunda, quando, licet sit gra-
vis, fit tamen coram vno vel altero
prudenti, juxta superius dicta.

7. Tertia, quando rationabiliter
putas, auditores fidem non habituros.

8. Quarta, quando advertis, tuam
resistentiam se monitionem non pro-
futuram.

9. Quinta, quando non es morali-
ter certus, obloquentem injustè & de
gravi crimine occulto obloqui.

10. Sexta, quando judicatur de-
trahens habere justam causam detra-
hendi, puta, ut consilium petat, vel ut te
vulter moneat, vel ut dolorem suum
leniat, juxta dicta superius.

11. Septima, quando times verbe-
ra, vel contumelias, vel graviter tua

interest, te non reputari defendere in-
famatum.

12. Octava, quando ex rationa-
bili verecundia vel pusillanimitate
non audes resistere, & ex alia parte in-
famia proximi non est ita gravis, ut
prudenti judicio aestimetur sub morta-
li impedienda, cum tanta tua difficulta-
te. Hæ sunt causæ excusantes.

13. Cum ergo potes resistere, vel
dictis, monendo infamantem, vel fa-
ctis, ostendendo signa tristitiæ, disce-
dendo à loco, sermonem alio trans-
ferendo, &c. tunc obligaris, hæc præ-
stare, quando ab his præstandis nulla
ex prædictis excusationibus favere ti-
bi potest. Ex quibus colligis, ra-
rissimè, quando est tibi superior,
qui obloquitur, raro, quando est aqua-
lis, adest obligationem hæc faciendi,
quia raro aliqua ex his excusationibus
non intercurrit.

14. Porro, quarta excusatio, quan-
do nimirum advertis, tuam monitio-
nem minus profuturam, sic magis ac
magis illustratur; est enim operæ pre-
tium aliquando, ut potius taceas, quàm
obstas detrahenti, idque propter
maius bonum infamati; non raro
enim melius huic consules permitten-
do detractorem vsque ad finem pro-
gredi, quàm illam abruptando; si
enim abruptares, remanerent audi-
tores cum illa cognitione confusa nar-
rati ex parte criminis, quod fortasse
non erat tantæ gravitatis, quantam pa-
rit cognitio illa incompleta, & fortasse
aliqua circumstantia sub finem nar-
randa alleviabit crimen. Præte-
rea sæpe vsu venire solet, ut quia
tu resistis, maiore contentione de-
trahat

B b b b

trahat

tractor à tua reprehensione offensus
proximi crimen inculcet. Denique
id quod detrahens obloquitur, faci-
lius aliquando reparari postea poterit
absoluta detractio; commodius enim
audiens poterit narrationis falsitatem
insinuare.

15. Quinta verò excusatio, qua
omniū est potissima, & maximè com-
munis ad excusandum privatas perso-
nas, audientes detractio, sic illu-
stratur à Bonacina *d.* Ex dictis col-
ligitur, privatas personas sæpius ex-
cusari à mortali, non obstando de-
tractioni; tum quia sæpe non est spes
fructus, tum quia audiens non debet
in dubio præsumere loquentem ma-
lum, nisi habeat sufficientes conjectu-
ras in contrarium; & cum ipse ne-
sciat, an delictum, quod ab alio nar-
ratur, sit publicum, vel occultum, &
verum justè narretur, non peccat,
non obstando narrationi; fieri
enim potest, ut justè narretur, &
& consequenter faciat injuriam, nar-
ranti obstando, ac si corripere de-
peccato, quod nescit, esse peccatum.
Hæc Bonac.; sed quid si dubitet de
injustitia narrationis? respondeo, ne-
que posse corripere, quia in dubio qui-
libet est præsumendus bonus, ut dixi
supra *e*, quem locum omnino recole;
multum enim facit ad hoc argumentū.

*d. Bonac. l. c. n. 8. e. Sup. li. 1. in
Dec. c. 2. §. 7. V. Detractio.*

16. Octava denique excusatio, ma-
ximè pro timoratis, & scrupulosis, sic
explicatius proponitur à Delugo *f.*
Quandonam proximi damnum tale
sit, ac tantum, ut debeas propriam
verecundiam contemnere, pendet ex

varijs circumstantijs & materijs, gra-
vitate damni, gravitate tui ruboris,
&c. quod in scrupulosis latius mul-
tò interpretandum communiter est,
quia ipsi ex hac obligatione impe-
diendi detractioes, longè gravius
detrimentum subeunt, quàm alij;
tum quia propter scrupulos nesciunt,
in praxi discernere casus, in quibus
habent obligationem impediendi, ab
ijs, in quibus non habent, atque adeo
imponunt sibi gravissimum onus,
nempe procurandi impedire, quoties
conscientia scrupulosa urget ad im-
pediendum; tum quia, etiam quan-
do re vera esset talis obligatio pro
alijs, ipsi tamen cum scrupulosi exi-
stimentur, putantur id facere ex scru-
pulo, & facilius despiciuntur, & co-
guntur maiorem alijs ruborem &
molestiam subire; quare ij rarissimè
tenentur sub mortali, ad consulendū
famæ proximi, cum tanto suo incom-
modo & molestia. Hæc ille prudenter,
*f. Delugo de lust. t. 1. d. 17. sec. 2.
num. 129.*

§. VIII.

*De ledente honorem alterius, ejusque re-
stitutione.*

1. Obligatio restitutionis honoris
adeo est affinis prædictæ resti-
tutioni famæ, ut hic merito
fuerit adnectenda. Honor, qui ex S.
Thoma *4* est testificatio quædā excellen-
tiæ alterius, tribus lædi solet modis: &
quidē ex genere suo, (nisi excuset parvi-
tas materiæ vel indeliberatio) mortali-
ter; primo, per contumeliam verbis vel
signis

signis illatā, siue absenti, quod vocant convivium, siue præsenti, quod vocant improperium. Vtrumque enim honorem alterius imminuit, licet gravius, ut per se patet, improperium. Et quidem: si ex intentione lædendi honorem, erit contumelia formalis; si non ex hac intentione, sed fiat tamen id, quod honorem re ipsa lædat, erit contumelia materialis: irrisio, illusio, sublatio, maledictio, quando lædunt honorem, parum inter se differunt, & huc pertinent. Secundo lædatur honor per injuriam corporalem, ut percutiendo baculo, impingendo alapam, abscindendo aures &c. tunc enim præter læsionem corporis, læditur & honor, cum per illa tractetur quis ut latro, ut infamis &c. tertio lædatur item mulierum honor fraude, vel inducendo illas ad stuprum, adulterium, vel simile crimen.

a *S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 1. ad 2.*

2. Porro de stupro, adulterio & similibus diximus b satis in præcepto sexco. De injuria corporali, quatenus lædit corpus, diximus præcepto quinto c: de læsione per contumeliam, siue verbis, siue factis, plura dixi in opusculo de confessione d, qua ratione scilicet contumeliæ vnico contextu, vel in multis jactæ sint vnum peccatum, & quo modo differant, si jaciuntur contra parentes, consanguineos &c. & alia non dissimilia. Vnum igitur aut alterum, quod ibi prætermisimus, hic subdamus.

b *sup. l. 7. c. sup. l. 6. d in opusculo de Confess. l. 2. c. 9. §. 1. & locis ibi citatis.*

3. Omnes injuriæ contra famam sunt ejusdem speciei moralis; unde non differunt, quantum ex hoc ca-

pite, injuriæ contra honorem.

4. Dixi (quantum ex hoc capite) nam aliunde potest adjungi alia species culpæ. Si enim prævides, magnam commotionem ad vindictam in eo, quem illudis, addes peccatum scandalii; si irrideas aliquem, quia actum Christianæ virtutis exercuit, peccas etiam contra Religionem; si illudas Patri, vel Deo, eris etiam impius & blasphemus: si contumeliam facis occidendo, mutilando, virginem deflorando, consanguineam prostituendo, erit ultra contumeliam, peccatum homicidii, stupri, incestus &c.

6. Quoniam verò certum est, deberi omnino restitutionem honoris ablati, seu (ne fiat calumnia in modo loquendi) deberi satisfactionem illi, cuius honor per injuriam læsus est, inquiri solet, qua ratione is restituendus sit, præscindendo à damnis temporalibus, quæ fortè ex contumelia directè & per se subsecuta sunt? hæc enim, in bonis similibus temporalibus esse restituenda, nullus dubitat.

Respondeo cū hæc restitutio nō sit, nisi satisfactio quedā, quā debet recipere læsus, illa satis erit dd & requiretur, quæ secundū gravitatē injuriæ, & dignitatē personæ satisfaciens, consuetudinē patriæ, & alias circumstantias occurrentes, judicatur à prudenti sufficere. Aliquādo (ut in contumelijs nō magni momenti, & in contortis à superiore) sufficet amica salutatio, vel loci honorifici concessio; aliquādo necessaria erit invitatio ad mensā, aliquādo laudatio apud eos, coram quibus læsus fuit honor &c.

dd *Less. Bonac. loco mox citand. & passim.*

Bbbj 2

6. Potif-

6. Potissima est, & sufficiens, saltem ante sententiam Iudicis, etiam pro gravissimis offensis, humilis petitio veniæ, priuata vel publica, juxta conditiones privatae vel publicae culpæ; nec necessario addenda est genuflexio, quia hæc nimis excedens satisfactio est.

7. Mera familiaritas, seu familiaris consuetudo cum eo, cum quo familiariter agere solebas, nisi addantur alia arctioris familiaritatis signa, non sufficit ad satisfaciendum honori læso, quia communis illa, & consueta familiaritas exhibetur à læso, ob vitandum scandalum, ob declinandas maiores inimicitias, ob consuetum modum vi-

vendi, non verò ad injuriam refarciendam.

8. Denique Superiorem & virum nobilem non obligo ad petendam dictam veniam ab inferiore, vel plebeio, quia poterit alia æqualis satisfactio, per alia signa æquivalentia his dari, quam æqualem satisfactionem non semper possunt pares in se, vel inferior resperare Superioris; nam propterea pro his veniæ petitio interdum merito superaddenda est. Aliqua alia minutiora lege apud Lessium *e*, Bonac *f*, alios.

e Less. l. 2. c. 11. du. 27. *f* Bonac de rest. in par. d. 2. q. 5.

Finis Libri Noni.

LAVS DEO, BEATISSIMÆ
VIRGINI, AC B. ALOYSIO.

LIBER